

KÍNAI AGYTRÖSZTÖK ÉS AKADÉMIAI KUTATÓINTÉZETEK AZ AFRIKAI TÉRNYERÉS ÉRDEKÉBEN

Tarrósy István

Afrika-kutató, egyetemi adjunktus

Pécsi Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

tarrosy.istvan@pte.hu

Kína afrikai térnyerése és lendületes kapcsolatépítése jól illeszkedik abba az expanzív pragmatikus külpolitikába – valójában annak szerves alapegysége –, amelyet a nyitás politikája óta Kína következetes lépésekkel valósít meg. 2000 óta különösen nagy fordulatot vett a sino-afrikai kapcsolatok szervezése – ebben az évben adott otthont, a Japán által 1993-ban első ízben megszervezett TICAD (Tokyo International Conference on African Development) mintájára Kína az első kínai-afrikai együttműködési fórumnak (Forum on China-Africa Cooperation, röviden: FOCAC), melyre azóta háromévente kerít sort, mára már valamennyi afrikai állam garantált részvételével. Ez utóbbi nem is csoda, hiszen a „win-win” (duplagyőztes) felállás szerint mindkét oldal nyer: az afrikaiak többek között sok kínai beruházást, befektetést, ösztöndíjat, turistát, új kórházakat, iskolá-

kat, a kínaiak nyersanyagokat, piacot, politikai támogatást, valamint a világpolitika porondján és a globális kereskedelemben e kapcsolatrendszer által is tovább erősített pozíciókat.

Nem újkeletű a kormányzati erőfeszítéseket is támogató kutatómunkának az a szegmense, amely néhány kínai egyetemen zajlik. A részben afrikánista „agytrösztnek” (think tank) nevezhető Afrika Központok nagyban képesek elősegíteni az afrikai helyi szinteken is értelmezhető Afrika-politika sikeres megvalósítását, mert a munkába bevont kutatók valóban járják az afrikai terepet, ismerik az afrikai kultúrákat, helyzeteket. Miközben a kínai kormányzati politika megvalósulását támogatják munkájukkal, saját egyéni vagy csoportos vizsgálódásaikat, tudományos következtetéseiket, gondolataikat tudják érlelni, saját szakmai teljesítményeiket erősíteni. Ez is egyfajta „mindenki nyer” szituáció.

A Zhejiang Normal University kellemes környezete, az Afrikai Tanulmányok Intézete és a modern könyvtár

Ma Kína több egyetemén léteznek afrikanisztikai oktatás és kutatás – közöttük a legmegalapozottabb múlttal a Pekingi Egyetem intézete áll, a de a kormányzat által kitüntetett figyelemben és támogatásban részesített jinhuai műhely mindenképpen szót érdemel. A nemzetközi berkekben is jó nevű Liu Hongwu professzor vezette Afrikai Tanulmányok Intézete (Institute of African Studies) az amúgy is elismert Zhejiang Normal University egyik büszkesége. A 2007-ben alapított intézetben közel harminc főállású kutató évente számos tudományos publikációban, könyvben, hazai és nemzetközi rendezvényen ad számot eredményeikről. A folyamatosan építkező intézet egyre kiterjedtebb nemzetközi kapcsolati hálójával rendelkezik. Kutatási, elemzési feladatai mellett az oktatásból is kivieszi a részét: jelenleg száznál több mesterszakos hallgatót képez ki Afrika szakértővé.

Ahogy Li Anshan, a Pekingi Egyetem Nemzetközi és Stratégia Tanulmányok Központjának afrikanista professzora egy historiográfiai tanulmányban

jelzi, a 20. században több időszakát is megkülönböztethetjük a Kínában egyre terebélyesedő Afrika tanulmányoknak: 1900 és 1949 között az „érezkelni Afrikát”, 1949 és 1965 között a „támogatni Afrikát”, 1966-tól 1976-ig a „megérteni Afrikát”, 1977 és 2000 között a „tanulmányozni Afrikát” időszakokról beszélhetünk.¹ Az egymásra épülő periódusok megfelelő alapot nyújtanak a 2000-tól indított 'FOCAC-folyamat' tudományos támogatásához. A 21. század elején tetten érhető kínai szerepvállalások Afrikaszerte mindig visszakapcsolnak a múltbéli baráti találkozásokhoz, kulturális találkozásokhoz, együttműködésekhez. Ma ezt Kína puha erejének² okos használatában, és ezáltal egyfajta 'okos erő'³ alkalmazásában láthatjuk, melynek manifesztálódása során kínai vezetők afrikai tárgyalásaikat szinte mindig a hosszú évszázados múltra visszatekintő sino-afrikai kapcsolatok fontosabb eseményeivel vezetik fel. Megemlíthetjük itt a Han-dinasztia által i.e. 114-ben alapított fő világkereskedelmi útvonal, a Selyemút jelentőségét, amely lehetőséget kínált

Fotók: Nyitrai Miklós

többek között korai kínai-egyiptomi kulturális cserékre is, vagy a tang-kori hadseregben szolgáló Du Huan-t, aki a nyolcadik században már járt az afrikai kontinensen, és utazásait megörökítő naplójában talán az első írásos kínai emléket hagyta örökül Afrikáról. Fontos kapcsolatot jelent a kétoldalú, illetve térségek közötti kapcsolatok fejlesztésében az utazó Ibn Battuta (14. század), valamint a Ming-dinasztia és talán a kor legnagyobb admirálisa Zheng He (15. század eleje) tevékenysége. Különösen az utóbbi fontosságát emeli ki a kínai kormányzat az afrikai reláció „könnyed” bővítése, fejlesztése (és fejleszthetősége) kapcsán.⁴ Ha pedig szót ejtettünk a ’kemény erőről’ is, különös jelentőséggel bír Kína számára, hogy bizonyítható módon szólhat a Han- és a Ming-dinasztiák korai tengeri felfedezéseiről, melyekkel többek között „elsőségét, és ezáltal jogos fennhatóságát [igyekszik érvényre juttatni saját közvetlen térségében is,] a [Dél-kínai tenger] egésze felett.”⁵

2012 áprilisában terepkutatási és kapcsolatépítési céllal pécsi delegáció

kereste fel a jinhuai és a pekingi Afrika központokat. A jinhuai találkozók egyik kimenete lehet, hogy a Liu professzor vezette központ elsőként a pécsi Afrika Kutatóközponttal és így a Pécsi Tudományegyetemmel fűzi szorosabbra az együttműködést Magyarországról. A Liu professzorral folytatott első beszélgetés az akadémiai csere (doktorandusz hallgatók és oktatók vonatkozásában) beindítása mellett több kooperációs lehetőség került elő – közös kutatási projekt például a kínai és a magyar afrikai fejlesztési programok, elképzelések összehasonlítása, a hasznos tapasztalatok kicserélése tekintetében. Egy 2011 óta formálódó, kiotói központú új hálózat is lehetőséget kínál majd a központok kooperációjára. A Takehiko Ochiai professzor által kezdeményezett projekt a jinhuai centrum bevonásán túl több nyugat- és dél-afrikai, valamint egy francia és a pécsi műhelyekkel képzel el a hálózatos együttműködést, amely közös szakmai találkozók, konferenciák szervezését is célul tűzi ki. A pécsi Afrika Kutatóközpont 2012-ben (június 14. és

▲ Afrika Múzeum az Intézet épületében

Fotó: Nyitrai Miklós

▼ Zuma és Hu Jintao. Forrás: flickr.com

16. között) második alkalommal szervezett nemzetközi afrikanista tanácskozást „Emerging Africa – Old Friends, New Partnerships and Perspectives for the 21st Century” címmel, felvonultatva többek között Ian Taylor professzort, a Kína-Afrika reláció egyik legnevesebb kutatóját a világon.

A jinhuai Afrika Központ egyebek mellett az ország egyik legszebb környezetében, a Zhejiang Normal University egyetemi campusán, a Xinyue-tó melletti területen található, és épületében helyet ad az ország legértékesebb afrikai tárgyak gyűjteményét felvonulató múzeumnak – melynek értékéről még Pekingből nézve is szuperlatívuszokban (talán némi irigykedéssel elegyítve) nyilatkoztak a fővárosi kutatók.

Jegyzetek

- 1 Ld. Li Anshan (2005): African Studies in China in the Twentieth Century: A Historiographical Survey. *African Studies Review*, Vol. 48, No. 1, April 2005, 59–87. o.
- 2 E témáról ld. pl.: Salát Gergely (2010): Kína puha ereje. *Kommentár*, 2010/6. 100–113. o.
- 3 Az ‘okos erő’ (smart power) fogalmát is – hasonlóan a ‘puha erő’ (soft power) fogalmához – Joseph S. Nye, Jr. amerikai politológus alkotta meg. Az ‘okos erő’ szerinte az elretentésre alkalmas ‘kemény erő’ és a meggyőzésre használható ‘puha’ (vonz)erő kombinációja. Ld. pl. Joseph S. Nye, Jr. (2011): *The Future of Power*. New York: PublicAffairs.
- 4 Ld. Anshan (2005), és Tarrósy István (2008): Sino-afrikai kapcsolatok a világpolitika rendszerében. Kölcsönös hasznok és lehetőségek a 21. században. *Külügyi Szemle*, 7. évf., 4. sz., 2008 tél, 81–93. o.
- 5 E témáról ld.: Vörös Zoltán (2012): A Dél-kínai tenger geopolitikai felértékelődése. In: Bretter Zoltán, Glied Viktor, Vörös Zoltán (szerk.): *Az elkötelezett tanító. Tiszteletkötet Csizmadia Sándor 65. születésnapjára*. Pécs: Publikon Kiadó. 173–179. o.

A kínai állam televízió, a CCTV világszerte.
 Forrás: chinhangyu.blogspot.com

A 2012-es áprilisi kutatóút nem valósulhatott volna meg sok szereplő támogatása nélkül – mindannyian értik a kínai tudások közelebbi megismerésében rejlő lehetőségeket, a kapcsolatépítés fontosságát. Köszönet nekik: a Pécsi Tudományegyetem Alapítványa, PTE BTK Hallgatói Önkormányzat, PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola, PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszék, Modern Geográfia Alapítvány, SIEN Alapítvány, Afrikai-Magyar Egyesület, Huawei, Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara, Uniq, és AsiaPORT.hu.

A pécsi Afrika Kutatóközpont konferenciájának programja:
<http://www.africa.pte.hu/>

A kutatóút során vezetett blog:
<http://asiaport.hu/hirek/ket-magyar-blogger-a-nagy-fal-moegoett.html>